Переклад Пафнутія Голопупенка (Владислава Слободяна)

Перш ніж увійти до ліфта, Анатолій не втримався і подивився у вікно ще раз.

Певна річ, корабель Чужих був на своєму місці — прямо над пам'ятником Петру Першому, на висоті ста чотирнадцяти з половиною (перевірено) метрів, непохитно утримуваний в нічному небі антигравітаційними (заявлено) двигунами, і ланцюжок оранжевих вогнів, що позначають бойові рубки (здогадка), все так же оперізував краї величезного диска.

А куди він подінеться?

А внизу, під страхітливою машиною смерті й руйнації, що другий місяць ширяє над Москвою, мерехтіла ілюмінація, їхали по вулицях машини, гуляли, зрідка задираючи до неба голови, люди. Людина — дуже пластична істота. Людина здатна призвичаїтись до будь-чого, причому надзвичайно швидко.

Анатолій зітхнув й увійшов до ліфта.

— Доброго вечора, пане особливий посол, — привітав його охоронець. Немолодий вже чоловік, напевне в чині не нижче майора. Який-набудь "альфовець", імовірно.

— Доброго вечора.

Охоронець натиснув кнопку, і ліфт поповз догори. Якого дідька Чужі обрали саме цю будівлю?

— Як успіхи? — чемно поцікавився охоронець. Це було ритуальне питання, і відповідь Анатолія була не менш стандартною:

— Працюємо.

В ліфті напевно було встановлено з десяток підслуховувальних пристроїв. І в амуніції охоронця — ще з п'ять. Та в Анатолія — сім звуко-, відео— та дідько знає що ще записувачів, про які він знав, три — про які знати не мусив, і невідомо скільки занадто добре замаскованих. Розмовляти про будь-що було безглуздо, та він і не збирався ділитися таємницями з охоронцем… хай навіть той був перевіреним і відданим до нутра кісток професіоналом. Але сьогодні охоронець зважився на ще одне питання:

— У новинах… там було інтерв'ю з… — легкий кивок догори, — так вони сказали, що взагалі не збирались вести переговори… що тільки пан Анатолій Белов переконав їх не квапитись із захопленням Землі…

Анатолій промовчав. Та й охоронець, мабуть, збагнув, що за цю репліку, що вихопилася ненароком, йому ще доведеться відповідати, і замовчав.

Ліфт зупинився.

— Удачі вам, — позичив у спину Анатолію охоронець. — Удачі!

Схоже, чолов'ягу насправді пройняло…

Глибоко зітхнувши, посол з особливих доручень при президенті Росії Анатолій Белов ступив на територію інопланетного посольства.

Згідно з загальноприйнятою дипломатичною практикою — на територію чужої, а згідно з грубою правдою — варто додати "і ворожої" держави.

Ще два місяці тому тут був якийсь офіс. Втім, після того, як граги обрали саме цю будівлю для свого посольства у Росії, від офісу не лишилося і сліду. Чужі вичистили весь поверх до стану голої бетонної коробки за неповну годину. А ще через годину, коли Белов уперше увійшов у посольство, воно вже мало цей вигляд.

Стіни — оранжевий матеріал, схожій на розпатлану повсть, яка ліниво ворушиться. Підлога і стеля — те ж саме, тільки червонуватого кольору. Нечисленні меблі — незвичної форми, хоча їх призначення легко вгадати; розкидані по стелі нарости світильників випромінюють хоча й не яскраве, але абсолютно чисте біле світло.

Звісно, якщо біле світло можна вважати чистим…

— Доброго вечора, пане особливий посол, — чемно промовив граг, що сидів у двері. Його функція була приблизно визначена як охоронець-секретар. На піднятих майже до підборіддя тонких колінах грага лежав випромінювач, у повітрі перед ним висіла, стрімко міняючи барву, маленька куля… за припущенням — голограма, за припущенням — інформаційний термінал, за припущенням — працюючий у видимому, інфрачервоному, ультрафіолетовому і радіо діапазонах.

— Доброго вечора, — Анатолій кивнув, на кілька секунд затримуючи погляд на кулі — щоб сховані у стеклах окулярів записувачі, найновіша й надсекретна розробка учених, зібрали якнайбільше інформації. — Я не занадто рано?

Він знав, що прийшов на три хвилини раніше назначеного строку. Саме для того, щоб спробувати поговорити з охоронцем... за припущенням — менш досвідченим в дипломатичних іграх.

Як йому набридло це слово — "припущення"! Ніякої точної інформації, ні про що! Хіба що про висоту, на якій висять над Москвою, Вашингтоном і Пекіном літаючі тарілки. Та навіть це — з чим пов'язані періодичні коливання цієї висоти: плюс дванадцять сантиметрів, мінус вісімнадцять і вихід на попередній рівень?

— Пан особливий посол прийшов на три хвилини раніше, — повідомив граг. Луската щелепа посмикувалася, випльовуючи слова чужої мови, у пащі тріпотався роздвоєний язик. Очі грага, опуклі, позбавлені повік, здавалося, бачили Анатолія наскрізь. — Пан посол може зайняти час розмовою зі мною. Пан посол може випити чашечку чаю або почитати газету.

Тонка рука грага протягла Анатолію "Аргументы и факты", зрозуміло, на дев'яносто відсотків заповнені домислами про природу і наміри Чужих.

— Дякую, я вже читав це число, — чемно сказав Анатолій. — А вам цікаво читати людські газети?

— Будь-яка інформація цікава, — здавалося, що граг здивований. — Це ж можливість для розвитку. А вам цікаво читати наші газети?

— На жаль, я не маю такої можливості, — відповів Анатолий.

— Ще не змогли вивчити нашу мову? — язик грага затріпотів у пащі. Учені припускали, що це означає не сміх, а співчуття.

— У мене поки що обмаль для цього часу, — Анатолій посміхнувся, сподіваючись, що граг правильно зрозуміє міміку. — І в мене немає жодної вашої газети, щоб спробувати її прочитати.

Вважалося, що на Землі є вже семеро людей, здатних розуміти мову грагів. Відразу же після контакту, коли граги люб'язно передали людям повні словники своєї мови — граго-англійський, граго-російський та граго-китайський, в усіх лінгвістів світу почалося веселе життя. Кожен уряд визнав своїм обов'язком сховати більш-менш здібних учених, що тихо працювали у своїх інститутах, та естрадних диво-поліглотів, що знають десятки і сотні мов, у комфортабельних закладах із доброю охороною. Там вони знаходились і понині, намагаючись зрозуміти чужу психологію на базі чужої мові, а також готуючи кадри перекладачів. Дивно, але поліглоти взагалі-то не підвели. Анатолій знав, що згідно з їх практично однодушною думкою мова грагів була багатою, місткою, але не дуже складною. Словом, важче китайської, але легше російської. Мабуть Анатолій насправді зможе нею оволодіти… якщо людство виживе.

— Це погано, — сказав граг. — В мене тільки старі газеті. Вони вас влаштують?

Тільки завдяки всьому досвіду дипломата Анатолію вдалося зберегти спокійний вираз обличчя.

— Так, мабуть.

— Візьміть.

Рука грага ковзнула під високе сідало, до смішного схоже на крутне крісло з бара. І повернулася з тонким диском, схожим на музичний або комп'ютерний компакт.

— Ось так… — сказав граг, торкаючись позначки на диску.

У повітрі з'явилася ще одна мерехтлива куля.

— Це швидкість сприйняття.

Торкання ще однієї… кнопки?… так, мабуть, кнопки. Куля засвітилася каламутним білим світлом.

— Вам час, — раптом сказав граг, перериваючи демонстрацію. Протягнув диск Анатолію.

Провокація? Дезінформація?

— Ви певні, що можете дати мені цей предмет, і ваше керівництво не матиме претензій до мене й усіх людей? — запитав Анатолій, не підіймаючи руки.

Луска на голові грага заворушилася. Ознака роздратування, майже відверта — дослівний переклад слова "розгніватись" звучав як "ворушити лобною лускою". Хоча, зрозуміло, переклад могло бути навмисно перекручено.

— Так, певен. Ви звинувачуєте мене в намірі навмисно спричинити шкоду?

Ці бісові граги дуже швидко метикують. І дуже полюбляють підкреслювати свою чесність... занадто полюбляють!

— Ні, зрозуміло, не звинувачую, — сказав Анатолій. — Я просто намагаюся виключити можливість якнайменшої неправильності у своїй оцінці інформації.

Ось це грага відразу заспокоїло. Напевне, тому Анатолію і вдавалося утриматись на цій роботі усі два місяці, хоча в американців посли мінялися двічі, а в китайців — тричі. Здатність інтуїтивно знайти правильній підхід — головне для дипломата.

— Все вірно. Все дозволено. Це стара технологія, ми її більше не приховуємо від вас. Беріть, — граг досі протягував диск, і Анатолій вирішив, що іншого виходу немає. Зітхнув й узяв "газету".

Диск був твердий, прохолодний, шершавий на дотик. Звичайна пластикова платівка...

Яка до біса технологія? Дайте Леонардо да Вінчі телевізор, і що? Припустимо, він навчиться його вмикати. Припустимо, розбере й огляне усі деталі?

Надто велика прірва, щоб цей артефакт чужої цивілізації чимось допоміг земним вченим. А ось зміст диска — інша річ. Газети! Чужі джерела інформації! Навряд чи там є описи технологічних секретів... але принаймні з'являється шанс зрозуміти їх психологію! Звісно, якщо у цих "газетах" є хоча б слово правди. Якщо вони не містять лише спеціально приготовлену "дезу".

— Дякую, — сказав Анатолій.

Із серцем, яке часто закалатало, він попрямував коридором. Граг-охоронець повернувся до спозирання своєї кулі. Може, задіяти екстрений зв'язок? Або відмовитись від зустрічі, покинути посольство?

Ні. Не можна. Краще поводитись так, немовби нічого особливого не трапилося.

І, напевне, не варто приховувати факт несподіваного презенту від інопланетного колеги.

Перетинка, яка заміняє грагам двері, розсілася перед Анатолієм, і він увійшов до кабінету особливого посла планети Граг.

— Здорові були, мій дорогий, — посол встав з-за вузького стола у формі півмісяця. — Рад бачити вас у доброму здоров'ї, Анатолію!

Встав — це слабо сказано. Розпрямився. Зріс! Піднісся! Коли граг сидить, він ростом з найвищу людину. А коли розпрямляється — перетворюється на трьохметрову, страхітливого вигляду тварюку.

Ось тільки думати так про нього не варто... не тварюка, а колега! Ніхто не знає — може граги здатні читати думки?

— Здорові були, Дкар! — Анатолій посміхнувся, широко і радісно, з непідробною щирістю, нібито зустрівши найкращого друга, якого кілька років не бачив. — Як ваше здоров'я? Як ваша туга за рідними?

Ритуал привітання було виконано, і обидві високі договірні сторони всілися на щось на зразок чи то вузького дивана, чи то оббитої м'якою тканиною лави.

— Я приніс чергові пропозиції він нашого президента, — сказав Анатолій. — Дуже хороші пропозиції!

— Я виявляю слабкий ентузіазм, — люб'язно повідомив граг.

— Ось, дивіться, — Анатолій дістав з портфеля карту. Розкинув у повітрі — і, як завжди, напружився, відчувши, що під картою утворилася невидима — тай невідчутна на дотик — опора. — Ми хочемо запропонувати вам наступні території…

Граг чемно чекав.

— Костромська, Ульяновська, Архангельська області, — Анатолій указав на відзначені червоним райони Росії. — Це ми вже пропонували. Але!

Він намагався придати голосу бадьорість та оптимізм. Сволоцюги. Тварюки. Ні, не може він думати про них інакше, і ніхто не зможе. Хай граги відступили від початкового плану… згону усіх людей до резервацій… до резервацій в Антарктиді і Гренландії… Однаково. Тварюки, тварюки, тварюки.

— Ми пропонуємо вам Псковську область і… увага! Це дуже велика поступка з нашого боку, зрозумійте це! Краснодарський край! Ви ж любите теплий клімат, чи не так?

Чужий посол мовчав, дивлячись на карту. Немов йому не солідний шмат Росії пропонують, а… недогризок яблука.

— Зрозумійте, що для нас самих ці території надзвичайно важливі. Там живуть десятки мільйонів людей, там розташовані дуже важливі заводи, сільськогосподарські угіддя…

Граг цокнув язиком. Похитав головою — явно наслідуючи людський жест.

— Ні.

— Ми також не заперечуватимемо проти повної анексії цивілізацією Граг України, за винятком півострова Крим, і Кавказу, — з виглядом людини, яка іде на останню жертву, сказав Анатолій.

— Ні.

Анатолій зазирнув у холодні очі грага. У крайньому разі він мав повноваження запропонувати грагам ще частину територій, які вони вимагали. Навіть Москву. І Красноярський край.

Людство не має сил чинити опір загарбникам. Є сили лише торгуватися… і те завдяки "притаманній расі Граг доброті й пошані до чужого життя".

— Ми далеко відійшли від своєї початкової пропозиції — відібрати найкращих представників людства й оселити їх під охороною в резерваціях, — сказав Дкар. — Виявляючи повагу до менших братів по розуму ми почали переговори. Нашою останньою вимогою була передача кожною країною половини своєї території для розміщення біженців з планеті Граг. Бажано — тієї половини, де клімат найтепліший.

Анатолій мовчав. Так, саме так. І ми готові. Насправді — ми вже давно готові віддати вам половину своєї планеті. Ми просто намагаємось торгуватись…

— Оскільки нашим ученим вдалося створити дестабілізатор простору і знищити чорну діру, що загрожувала нашій системі, — граг говорив, мов заганяв цвяхи у кришку труни, — ми отримали час для цих переговорів. Але наша раса молода, енергійна і віднині націлена на експансію. Ми потребуємо придатних для білкового життя планет. Ці планети — велика рідкість у Галактиці. За останніми даними з Грага ми потребуємо територію не меншу, ніж планета Земля.

Все. Приїхали.

Ось чим пояснюється подарунок охоронця. Яка різниця, що люди зрозуміють зі старої газети, коли планета приречена? Випустять граги свій давно розрекламований "хомо-вірус", і через три доби на Землі не лишиться жодної людині. Ну… хіба що тремтячі від жаху президенти у герметичних бункерах.

Йому раптом закортіло зробити те, на що дипломат просто не має права. Ніколи. Ні з ким. Ні з людожером Бокассою, ні з Чужим, готовим убити всю людську расу.

Учепитися в лускату шию. Померти, але спробувати вбити цю тварюку. Самодовільну, нахабну, яка походить з якогось поважного роду — предок Дкара зробив щось дуже важливе. Мабуть, знищив попередню беззахисну планету.

— Логіка експансії невблаганна, — вів далі граг. — Нам гидко знищувати чужий розум, але ми біли змушені висунути Землі свій ультиматум. На щастя, три дні тому успішно завершились випробування першого планетного заводу.

На щастя?

— Боюся, що не розумію вас, пане особливий посол, — прошепотів Анатолій. Здається, він утратив всю витримку… здається, експерти, прослухавши і переглянувши записи, несхвально похитають головами…

— Ми хочемо просити у людства планету Венеру або Марс. Як найбільш підходящі для перетворення на придатне для нашого життя середовище.

— А Земля? — не вірячи власним вухам, запитав Анатолій.

— Земля залишається вам, — Дкар розвів довгими руками. — Уся. В якості жесту доброї волі і як вибачення за пам'ятний прикрий інцидент ми також надамо країні США ділянку на Венері чи Марсі розміром з колишню Каліфорнію.

Цього просто не могло бути…

Анатолій дивився в очі грага, нібито намагаючись знайти в них підтвердження сказаному. Але граг, схоже, витлумачив його мовчанку по-своєму.

— Галактика жорстока, мій дорогий. Вам пощастило, що першими на Землю прибули саме граги, які завжди боязко ставляться до вогників новонародженого розуму. І ще більше пощастило, що ми встигли знищити чорну діру, яка змушувала нас до переселення… а тепер ще й навчились перетворювати планеті. Ми будемо добрими сусідами, друже мій. Адже якщо на Землю вирішить претендувати інша раса, молода, енергійна, яка прагне розвитку — ми зможемо сказати своє вагоме слово на ваш захист.

Анатолій ковтнув.

— Я не маю повноважень зараз же прийняти вашу пропозицію, пане особливий посол, — сказав він. — Але… я негайно передам її урядові Росії, і сподіваюся, що наші переговори набудуть значного імпульсу в правильному напрямку. Від себе особисто, не для протоколу, скажу, що… що ваша пропозиція мені подобається.

Дкар знову зобразив посмішку.

— Я радий, друже мій. Ви поділите зі мною легку трапезу і чашку чаю?

— Із задоволенням, Дкар.

Жестом, наповненим глибоким символізмом, Дкар зняв з невидимої опори карту Росії, ретельно склав і протяг Анатолієві. Той поспіхом сховав її у портфель — дешевий портфель з тканини, позаяк було вирішено, що вироби зі шкіри тварин можуть надихнути грагів на неприємні думки щодо людства. В нього було таке відчуття, що він забирає в грага не розфарбований папірець, а всю країну. Всю величезну країну, яка залишилася людям.

Дідько, адже американцям в якомусь сенсі навіть пощастило! Отримають територію на Марсі або Венері, поряд із чужими. Бізнес, обмін технологіями! Дідько! Тут пожалкуєш, що ракетами по кораблю, що опускався з неба, шарахнули саме з Каліфорнії, а не звідкись з Чукотки!

Слуга-граг — людям так і не вдалося поки що з'ясувати соціальний устрій Чужих, але він виконував обов'язки саме слуги — приніс їжу і чай. Сервірував цього разу звичайний,

матеріальний столик, чому Анатолій дуже зрадів. Для грага були подані смужки трохи підсмаженого м'яса і чай, для Анатолія — східні ласощі і чай. Метаболізм грагів, очевидно, був схожий з людським, але земну їжу Дкар при ньому не споживав. Лише чай.

— Ми були дуже здивовані, натрапивши на вашу планету, — говорив тим часом Дкар. Закинув у пащу шматочок м'яса. Подивився на стіну — і в ній виникло вікно: не засклене, нарозтіж відкрите у теплу московську ніч. Цікаво, чи залишились на цьому поверсі звичайні бетонні стіни, або вони теж перетворені технікою грагів?

— Здивовані? — зараз, коли раптом відринуло двомісячне напруження, Анатолій був більше ніж схильний до світської бесіди.

— Так, звичайно. Цей район космосу не є недослідженим. Тут проходили траси Тіуа… це цікава раса амфібій, яка, на жаль, сімдесят земних років тому покинула матеріальний світ.

— Загинула? — уточнив Анатолій.

— Ні, ні! — запротестував граг і похитав головою. — Ні! Дуже розвинута раса. Могли створювати зірки і планети з вакууму. Досягли межі розвитку для біологічних істот. Вони перейшли на інший рівень існування, і ми не можемо… поки що не можемо… зрозуміти їхню нову сутність. Може бути, вони створили новий Всесвіт, який їх більш влаштовує — хтозна? Звільнений ними район почали займати інші цивілізації, в тому числі ми… ми дуже неквапна раса, ми домосіди і схильні до простого споглядання життя… але катастрофа, яка ледь не трапилася, змусила нас прийняти логіку зоряної експансії. Ми

сподівалися на звільнені планети Тіуа, адже їм вони вже не потрібні, але ми запізнились.

Граг помовчав, дивлячись у вікно.

— Усі планети Тіуа були вже зайняти… це така рідкість — теплі планети з кисневою атмосферою… І тут ми знаходимо Землю! Ми довго роздумували, чому на території Тіуа існує відсталий розум, чому планета не захоплена ними.

— Але ж ви сказали, мій друже, — обережно зауважив Анатолій, — що ця раса могла створювати зорі і планети з вакууму? Навіщо їм маленька планета Земля?

— Так, звичайно. Але раніше? Коли Тіуа тільки розвивалися, коли вони були недотепними і недосвідченими, як ми? Їм також були потрібні планети! Але вони не стали захоплювати Землю. Дуже дивно! Саме через це ми вирішили зберегти людство… наскільки це було можливо, не зашкоджуючи інтересам Грага. Пропонували вам резервації, а потім цілу половину планети!

Подумки Анатолій подякував невідомій цивілізації, яка не стала чіпати Землю.

— Ви дуже мудрі та добрі, — сказав він.

— Дякую за добрі слова, друже мій, — церемонно прорік граг. Відсьорбнув чаю. Помовчав, потім довірчо сказав: — Тепер вам можна не боятись. Ми збагнули, в чому справа, і тепер вас ніхто не скривдить.

— А якщо на Землю прилетить раса сильніша за вас? — ризикнув уточнити Анатолій.

— Тоді, мабуть, біда грозитиме нам, — сказав граг. — Хоча тепер ми переглянули свою політику і будемо розвиватись швидше. А ви вцілієте в усякому разі. Ми пояснимо, в чому справа, і вас не скривдять.

Анатолій відпив чаю. Його роздирало між обов'язком, який велів негайно повідомити керівництво про отримане від грагів помилування, і пекучою цікавістю. Він запитав:

— І вас послухають?

— Зрозуміло.

Граг попростував до вікна. Подивився на висячу в небі тарілку.

— Якщо ви не проти, — сказав він, — ми подаруємо вам ці три кораблі. Можливо, це значно піджене розвиток людської раси. Я не відчуваю навіть млявого ентузіазму щодо цього, але спиток — не збиток.

В Анатолія спітніли долоні.

— Ви говорите серйозно, пане посол з особливих доручень?

— Так.

— Але, наскільки я розумію, ці кораблі становлять основу міжзоряного флоту планети Граг!

— Становили, — граг мляво махнув рукою. — Мотлох, застаріла технологія. Пам'ятники. Ні, мабуть, один ми

залишимо собі. Як пам'ятник. Люди мають чудову традицію залишати пам'ятники.

Він гучно видихнув, розвів руками. Напевне зараз у нього цілились десятки снайперів спецназу, а надчутливі мікрофони і надпотужні телекамери, найкраще зі створеного людським генієм, жадібно підглядали у вікно…

— Це місто, — промовив граг. — Суцільний пам'ятник.

— Йому вісімсот з чимось років, — сказав Анатолій. — Ми маємо значно старіші міста.

— Вісімсот земних років, — замислено повторив граг. — Приголомшливо. Нечувано. В той час мій прапрадід, який, на жаль, покинув цей світ до мого народження, винайшов колесо. Я досі вважаю, що саме це було головним стимулом для розвитку Грага. Вісімсот років! І за цей час ви ледве встигли вийти у космос!

Посол з особливих доручень планети Граг підступив до заціпенілого Анатолія. Поклав йому на плече цупку трипалу руку.

— Друже мій, вас дбайливо охороняли Тіуа, зараз цей святий обов'язок приймемо на себе ми. Не бійтеся нічого: вас ніхто не скривдить. В кого підійметься рука скривдити вас — таких… таких…

На долю секунди він замовк, співчутливо посмикуючи язиком в пошуках відповідного слова, і воно, звичайно ж, знайшлося:

— Таких убогих…